

Water en bodem sturend, maar waarheen?

De keuze om water en bodem sturend te laten zijn voor een gezond milieu en een klimaatbestendige inrichting van Nederland wordt door deskundigen breed gedragen. Naast de bodem als basis voor ruimtelijke kwaliteit zijn de volgende zaken van belang: waterveiligheid, borging waterkwaliteit, blijvende beschikbaarheid voldoende zoet water, tegengaan verzilting en herstel grondwaterpeil.

De brief van minister Harbers van 25 november jl. aan de Tweede Kamer met de titel 'Water en Bodem sturend' biedt met structurerende keuzes vooral randvoorwaarden aan partijen die plannen of beleid maken voor de korte termijn. Voor de langere termijn biedt de brief te weinig houvast.

Bij water hangt alles met alles samen. De wijze waarop we in de wetgeving hebben vastgelegd hoe we met water en bodem omgaan en samenwerken, wordt effectiever als we de schijnbaar ruimtelijk gescheiden functies zoals wonen, industrie, landbouw, recreatie, natuur en logistiek meer als één samenhangend geheel beschouwen. Onze totale infrastructuur is onlosmakelijk verweven met het landschap.

'Watermachine'

Een eeuwenlang evoluerend samengaan van cultuur en natuur heeft ons land gevormd, met bodemdaling als meest ingrijpend resultaat.

IN 'T KORT - Kamerbrief

De Kamerbrief van minister Harbers over water en bodem is een begin

Wat nog ontbreekt is een visie voor de langere termijn

De alinea over waterberging in de Kamerbrief verdient nuancering

Zeevaartse oplossingen lijken voor de hand te liggen

De ijsvogel kiest voor schoon en helder water. (Foto: Cor Huijgens)

Met zo'n 18.000 km aan dijken, een veelvoud in lengte aan watergangen en rond de 5000 gemalen vormt Nederland één grote 'watermachine', die het land beneden zeeniveau drooghoudt en extremen in neerslag en rivierafvoer zoveel mogelijk het hoofd biedt. Dat onmisbare bezit dienen we te koesteren en te verbeteren in de richting van een klimaatbestendige, circulaire en natuurinclusieve samenleving. Dit waar mogelijk in samenwerking met natuurlijke processen.

De grenzen van het water- en bodemsysteem komen in zicht en zijn zelfs op enkele punten al bereikt. Dit vraagt om maatregelen om het systeem te optimaliseren en voor de toekomst te borgen. Nu we ook de gevolgen van de klimaatverandering moeten trotseren, ligt het niet voor de hand de watermachine te verlaten, want wat rest ons dan?

De complexe regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening dient zowel letterlijk als figuurlijk plaats te maken voor een masterplan voor het Nederland van de toekomst. Nood breekt wet. Tal van bestaande visies en uitvoeringsprogramma's behoeven aanpassing of heroverweging.

Nu nog een visie voor de lange termijn! Op basis van de randvoorwaarden uit de brief van minister Harbers wordt er gestreefd naar onder meer het creëren van ruimte voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water, maar het is niet duidelijk waar deze ruimte

gezocht moet worden en over hoeveel ruimte het gaat. Het ontbreekt aan heldere doelen en daarmee aan langetermijnkaders voor de toekomst. Gebiedsoverstijgende onderwerpen vragen om centrale afwegingen. Het Deltaprogramma 2023 stelt terecht dat de verbinding tussen korte- en langetermijnopgaven versterkt moet worden.

Voldoen aan de watervraag

De Kamerbrief gaat ervan uit dat we in de komende decennia en op langere termijn watertekorten en voortgaande verzilting dienen te accepteren. Het drinkwatergebruik zou in 2035 al met 20 procent verminderd moeten zijn. De brief gaat voorbij aan mogelijke oplossingen voor het gelijk houden of verhogen van het drinkwateraanbod. Een effectieve oplossing is het afsluiten van de Nieuwe Waterweg met zeesluizen. Het immense volume aan zoet oppervlaktewater dat nu ongebruikt geloosd wordt op zee komt dan beschikbaar voor de drinkwatervoorziening, de aanleg van zoetwatervoorraden, vernatting van hoge zandgronden en aanvulling van het grondwater. Nederland krijgt jaarlijks met het neerslagoverschot en de rivieraanvoeren een overvloed aan zoet water. Het voldoen aan de watervraag nu en in de toekomst is dan ook vooral een kwestie van verbetering van de waterhuishouding en herijking van de landelijke zoetwater-

verdeling. Er zijn haalbare toekomstscenario's die voorzien in blijvende zoetwaterbeschikbaarheid en die verzilting effectief tegengaan.

Nuancering

Op één punt wordt in de kamerbrief wel antwoord gegeven op de vraag waar waterberging kan plaatsvinden: 5 tot 10 procent van de diepe polders, bij voorkeur de diepste delen, zou voor waterberging gereserveerd moeten worden. Dit vanuit de redenatie dat water nu eenmaal naar het diepste deel stroomt.

Wanneer het droogmalen van sommige diepe polders niet langer rendabel is, wordt onder water zetten een optie. Maar voor het tijdelijk bergen zijn deze polders minder geschikt aangezien het veel energie kost om het water van daaruit uiteindelijk weer weg te pompen. Overtollig water zou juist waar mogelijk op hogere delen van de polders opgevangen moeten worden. Een hoger gelegen zoetwaterreservoir kan bovendien in tijden van zoetwatertekorten gemakkelijker ingezet worden en biedt meer tegendruk aan zoute kwel.

Locaties die zich in de nabijheid van watergangen of boezemwater bevinden of waar de meeste vrije ruimte aanwezig is, zouden bij voorkeur ingezet kunnen worden.

De aan zee grenzende Zeeuwse wateren, zoals het Grevelingenmeer, zijn vergelijkbaar uitstekend in te zetten als noodberging, zoetwatervoorraad en buffer tegen verzilting. Waterberging reserveren "bij voorkeur in de diepste delen van diepe polders" behoeft dan ook nadere nuancering.

Bouwlocaties

De uitspraak "We bouwen niet op locaties die nodig zijn voor waterberging, rivierafvoer en toekomstige dijkversterkingen" geeft geen antwoord op de vraag waar deze locaties zijn gelegen. Met name voor tijdelijke noodberging van rivierafvoer is zeer veel ruimte nodig. Om bouwinitiatieven niet te frustreren, is het noodzakelijk concreet aan te geven welke gebieden voor waterveiligheid gereserveerd worden. Bij nieuwe bouwlocaties vormt het kunnen verwerken van hevige neerslag, nu en in de toekomst, een belangrijke randvoorwaarde naast waterveiligheid.

Rogier van der Sande, dijkgraaf en voorzitter van de Unie van Waterschappen, geeft aan dat eenduidige landelijke richtlijnen op dit punt gewenst zijn. Voor tal van locatiekeuzes is een langetermijnvisie vereist, maar die ontbreekt nog steeds.

Tweede kustlijn

Blijvend beschermen van Nederland in haar volle omvang is veel goedkoper dan het land

De West-Europese Zeedijk: een mogelijk toekomstbeeld voor de zeer lange termijn.

prijsgave aan het water. De nadruk komt als vanzelf op gesloten en zeewaartse oplossingen te liggen. Daarbij lijkt een tweede kustlijn, het vormen van boezemwater in zee, een oplossing voor de komende eeuwen, waarbij de bestaande infrastructuur vrijwel volledig behouden blijft. Het in lijn plaatsen van beschermende maatregelen vormt een eerste stap in die richting.

De Kamerbrief van november richt zich op de

korte termijn en op zaken die nu al aan de orde zijn. Maar alles wat we nu doen zou eigenlijk in het licht van de langere termijn moeten staan. Dat is vanwege het vooruitschuiven van beslissingen nog altijd niet mogelijk. Daarmee blijft de vraag of we geen spijt krijgen van maatregelen die later niet of minder nodig zijn.

De vrees bestaat dat als de politiek zich eenzijdig richt op de kamerbrief (op de korte termijn), dat dan de discussie over de lange termijn misschien wel decennia opschuift. Dit gaat in tegen de urgentie verkondigd door Deltares en het Deltaprogramma 2023: "Er is geen tijd te verliezen."

Wanneer er eenmaal een toekomstvisie voor Nederland is vastgesteld, kunnen alle maatschappelijke sectoren meeliften op weg naar klimaatbestendigheid.

We gaan een periode tegemoet waarin we met maatregelen proberen om vooruit te lopen op klimaatverandering en zeespiegelstijging. De brief "Water en bodem sturend" geeft daarvoor de randvoorwaarden, maar om voortgang te kunnen maken is spoedig een visie nodig voor de lange termijn.

De herdenking van de Watersnoodramp heeft terecht veel aandacht gekregen. Vervolgens wordt het tijd om vooruit te kijken.

Wil Borm, Adviesgroep Borm & Huijgens; Dick Butijn, De Haakse Zeedijk

Hoge stormgolven geven forse kustafslag. (Foto: Piet van Noord)